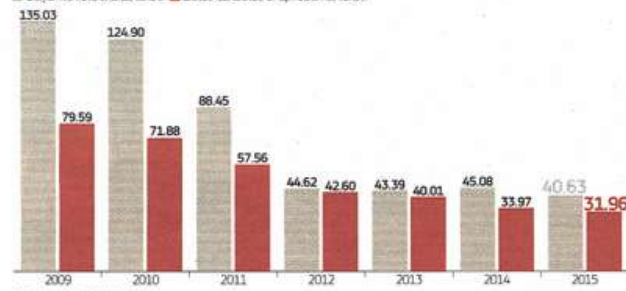

Turpina kritizēt tieslietu sistēmu

Tiesu statistika

■ Saņemto lietu skaits, tūkst. ■ Lietas izskatītas ar spriedumu, tūkst.

AVOTS: TIESLIETU STATISTIKA

Pēdējos gados tieslietu sistēma Latvijā piedzīvojuši pārmaiņas, tomēr starptautiski tiesiskā efektivitāte joprojām novērtēta salīdzinoši zemu

Tieslietu sistēma Latvijā tiek minēta pie tām nozarēm, kas savās pārmaiņās ir visgausākā. Iepriekšējos gados kā viens no lielākajiem klūpšanas akmeņiem tik norādītas ilgās tiesvedības. Jāmin, ka iepriekš arī viens no galvenajiem iemesliem zemākai Latvijas pozīcijai Pasaules Bankas *Doing Business* vērtējumā bija saistīts tieši ar problēmām investoru aizsardzībā, kas savukārt saistītas ar problēmām tieslietu sistēmā.

Latvijā atsevišķas tieslietu sistēmas jomas nav veidotas ilgtspējīgi. Galvenais iemesls ir nekonsekventi lēmumi un sistēmisku risinājumu trūkums. Uzskata nevalstiskās organizācijas *Providus* pētnieks un jurists Gatis Litvins.

FOTO: VILKUS STRIENIS, ZEMĒDARCS

zīdīvi, ņemot vērā Latvijas Universitātes Socioloģijas institūta pētījumu par korupcijas uzverti tiesu darbā, kas parādīja, ka ar tiesu sistēmu cilvēki nereti saņem ne tikai tiesas, bet arī citas institūcijas, piemēram, advokātus un prokurātūru, kā arī tiesu sistēmai pat nepiederušas institūcijas. Līdz ar to problēmas, kas saistās ar šīm dažādajām institūcijām, aptaujās tiek reducētas atbildēs par uzticēšanos vai neuzticēšanos tiesu sistēmai,» norāda I. Bičkovičs. Ir iecerēts veidot sabiedrības izpratni par tiesu sistēmu un tiesu darbu, kas varētu arī palielināt uzticēšanos tiesām.

Termiņi samazinās

«Pastāv tendence samazināties lietu izskatīšanas termiņiem rajona tiesās gan attiecībā uz civillietām, gan krimināllietām, gan administratīvajām lietām. Tāda pati tendence vērojama arī apgabaltiesās attiecībā uz civillietām un krimināllietām,» norāda Tieslietu ministrijas parlamentārais sekretārs Jānis Iesalnieks. Tiesu darbu esot atlogojuši grozījumi un jaunievedumi sistēmā, piemēram, zemesgrāmatu nodaļas iekļautas tiesu sastāvā un zemesgrāmatu tiesnešu kompetencē nodotas vairākas bezstrīdus civillietu kategorijas. Ir stājušies spēkā grozījumi Civiltiesu likumā, kas paredz iespēju tiesvedībā pieņemt lietu nodot citai tiesai lietas ātrākas izskatīšanas nodrošināšanai. Katra tiesa ir nodrošināta ar vismaz vienu videokonferenču zāli. Nevar neminēt arī tiesu namu reformu. Šobrīd tiesu reformas tiek turpinātas, kā prioritāti izvirzot tiesas procesa kvalitāti, informē ministrija. Plānots īstenot tieslietu sistēmas darbinieku apmācības, piesaistot ES fondu finansējumu. Projekta īstenošana tiks uzsākta šī gada nogalē. Arī G. Litvins skaidro, ka pēdējos gados tiesu lietu izska-

tīšanas vidējais laiks ir samazinājies un starp ES dalībvalstīm Latvija ir pa vidū, lai gan atsevišķās tiesu instancēs tiesu procesi joprojām ir ilgi. «Situācija ir nevienmērīga. Tomēr nav padziļināti analizēti iemesli, kuru dēļ ir panākta uzlabojumi. Proti, vai tie ir valsts veiktie uzlabojumi normatīvajos aktos, papildu valsts budžeta līdzekļu piešķiršana, procesu efektivizācija vai citi iemesli, piemēram, iedzīvotāju skaita samazināšanās. No statistikas redzams, ka no 2012. līdz 2014. gadam lietu skaits tiesās stabilizējās un nedaudz samazinājās. Vienlaikus tiesnešu skaits rajonu (pilsētu) tiesās un apgabaltiesās kopš 2011. gada ir palielinājies. Visticamāk, šie apstākļi ir galvenie, kas ļāva stabilizēt vai pat uzlabot vidējo lietu izskatīšanas ātrumu,» skaidro G. Litvins. I. Bičkovičs norāda, ka Latvijai ir sestais labākais rādītājs neizskatīto lietu atlikumā uz simtiem iedzīvotājiem. Savukārt lietu izskatīšanas termiņi ziņā esam vidējā ES līmenī.

I. Bičkovičs atzīmē: «Gandrīz par trešdaļu samazinājies AT saņemto lietu skaits un procentuāli palielinājies izskatīto lietu skaits – ja 2014. gadā AT izskatīja 54% no tiesvedības esošajām lietām, tad pērn – 60%. Īpaši jāuzsver pozitīvas tendences Civillietu departamentā, kur lietu uzkrājums ir vislielākais. 2015. gadā Civillietu departaments izskatījis par 500 lietām vairāk nekā 2014. gadā. Ņemot vērā, ka Eiropas Komisijas pētījumā zemākā Latvijas rādītāji ir ārpusstāties medicīnas izmantošanā un Latvijas tiesu budžētā pēt iedzīvotāju skaitu (tas ir sestais zemākais ES). Latvijas tiesu darbs vērtējams kā efektīvs,» Latvijas valsts budžeta izdevumi tieslietu sistēmai proporcionāli ir lielāki nekā pārējās Baltijas valstīs. Izdevumi tiesu sistē-

mai (tiesu, prokuratūras un valsts nodrošinātās juridiskās palīdzības) uz vienu iedzīvotāju Latvijā ir 32,3 eiro, Igaunijā 33,3 eiro un Lietuvā 27,9 eiro. Latvijā pieprasījums pēc vēl lielākiem finanšu līdzekļiem tiesu sistēmai joprojām ir darba kārtībā.

Vajag novērtējumu

Plānots veikt Latvijas tieslietu sistēmas novērtējumu, kas būs par pamatu tieslietu sistēmas attīstības plāna izstrādei, DB informē Tiesu administrācija. Tā plānots realizēt, piesaistot ārvalstu ekspertus, un novērtējumu ietvers analīzi un rekomendācijas. Secinājumi vēlāk tiks izmantoti kā bāze politikas plānošanas dokumentu izstrādei un normatīvo aktu iespējamiem grozījumiem. Novērtējumu paredzēts sagatavot līdz 2017. gada beigām. ES rekomendācijas Latvijas valsts pērnā gada reformu programmai ietver ieteikumu «uzlabot tiesu izstrādi sistēmas efektivitāti, palielinot visu pušu (tostarp maksātspējas administrātoru) atbildību, nodrošinot piemērotus līdzekļus, lai apkarotu izvairīšanos no nodokļu maksāšanas un stiprinātu Tieslietu padomes nozīmi». Arī G. Litvins uzsvē, ka tieslietu sistēmu nevar mērīt pēc aktivitātem, bet pēc tā, cik risinājumi ir konsekvēti un cik tie vērsti kvalitatīvu uzlabojumu veikšanai. «Vērtējot šādā kontekstā, Latvija tieslietu sistēmas attīstība ir viduvēja. Nepieciešams veikt tās konkurētspējas novērtējumu ar tuvākajiem kaimiņiem. Šāds audits ļautu skaidrāk ieraudzīt un novērtēt Latvijas tieslietu sistēmas attīstības līmeni,» piebilst eksperts. Šobrīd ir pabeigti arī 2013. gadā uzskaitītais tiesnešu profesionālās darbības un visu tiesnešu pirmreizējā novērtēšana. Tā rezultāti būs zināmi martā.

Elena Pankovska

INFORMĀCIJA

Lietu izskatīšanas ilgums (mēn.)

Lietu veids	Tiesa	2013	2014	2015	Tendences
Civillietas	Rajonu (pilsētu) tiesās	9,2	9,2	8,6	mainīgs/samazinās
	Apgabaltiesās	5,1	4,0	3,7	samazinās
Krimināllietas	Rajonu (pilsētu) tiesās	6,4	6,2	5,5	samazinās
	Apgabaltiesās	3,5	3,3	3,5	stabilis
Administratīvās lietas	Administratīvā rajona tiesa	13,5	10,0	7,3	samazinās
	Administratīvā apgabaltiesa	11,3	13,0	12,7	mainīgs/samazinās

AVOTS: TIESLIETU MINISTRIJA

Latvijas tiesu sistēmai starp 28 ES dalībvalstīm ir:

- viens no zemākajiem finansējuma līmeņiem (22 eiro uz 1 iedzīvotāju) – 23. vieta (zemākā rādītāji ir tikai, piemēram, Bulgārijai);
- 11. vieta maksātspējas procesa lietu efektivitātes rādītājos;
- 16. vieta tiesvedības ātrumā;
- 12. vieta prasības tiesvedības lietu un komerclietu izskatīšanas ātrumā pirmās instances tiesās;
- 10. vieta administratīvo lietu izskatīšanas ātrumā;
- 18. vieta civillietu un komerclietu pabeigšanas rādītājos;
- 1. vieta administratīvo lietu pabeigšanas rādītājos;
- sestais mazākais uzkrājums esošo civillietu skaits pirmās instances tiesās (lietu skaits uz 100 iedzīvotājiem);
- ceturtais mazākais uzkrājums esošo administratīvo lietu skaits pirmajā instancē (lietu skaits uz 100 iedzīvotājiem).

AVOTS: TIESLIETU MINISTRIJA, «ES DALĪBVALSTU TIESU SISTĒMU SALĪDZINOŠAS NOVĒRTĒJUMS»

Alternatīvo strīdu risināšana

Latvijā novērtēta kā viena no TOP 30 valstīm, kas veiktas nozīmīgas reformas alternatīvās strīdu risināšanas metodes ieviešanā. Pasaules Bankas pētījumā *Doing Business* 189 valstu konkurencē Latvija ieņēmoda 22. vietu. Līdz ar šārtējiem likuma spēkā stāšanās būtiski (līdz 62%) samazināts patstāvīgo strīdu tiesu skaits. Kopš 2015. gada 1. janvāra levesta tiesas ieteikta mediācija, nosakot tiesnesim pienākumu piedāvāt pusēm izmantot mediāciju strīdu risināšanai. Rezultāti rāda, ka vairāk nekā puse no lietām, kas nonākušas pie mediatoriem, ir panākta vienošanās.

AVOTS: TIESLIETU MINISTRIJA

VIEDOKLIS

Pārāk lēni

Sabiedrības par atklātību Deina direktors Gundars Jankovs:

„Tiesu vara uzlabo savu darbu, bet tas notiek gausi un ir redzama iekšēja pretestība pret pārmaiņām. To var skaidrot ar to, ka tiesneši baidās – sabiedrība tiks pļiesta par tuvu, tā ietekmējot tiesu neatkarību. Es balies skaidrot ar to, ka pašai tiesu sistēmai ne vienmēr ir skaids, kur ir tiesu neatkarības un atklātības robeža. Ir jāizmanto arī vairāk tehnoloģijas, piemēram, videokonferences, lai nodrošinātu ātrāku lietu izskatīšanu un mazāku resursu izlietošanu. Tas jo īpaši svarīgi ir biznesam. Tiesu sistēmā būtu vairāk jāfokussē resursi apmācībām, kā arī vairāk jāanalizē starptautiskā tiesu prakse. Problēmas ir tiesnesim, kuram nav angļu valodas zināšanu. Neredzām, ka ir rasts risinājums šai problēmai. Ja runājam par maksātspējas procesu, tad šajā jautājumā ir ļoti liels politiskais ietekme uz pārmaiņām, drīzāk, pārmaiņu kavēšanai. Varu komentēt tikai to, ka izmaiņas un institūtu sakārtošana nav uz zināšanām balstīta, bet gan haosis reformu procesā.

Var vērot arī pozitīvas izmaiņas

ZAB Kļaviņš Ellex zvērināta advokāte Daiga Zivtiņa:

„Kā pozitīvas izmaiņas varu minēt to, ka reformas rezultātā tiek apvienotas tiesas vai atsevišķas tiesas izbeidz to darbību. Tas veicina efektīvāku lietu sadalīšanu, ātrāku izskatīšanu un iespēju izlietot šodien tiesās. Nevar nepieminēt pārnīgu uz tā saucamo tīru tiesu sistēmu un atsevišķu tiesu specializāciju. Proti, kapitālsabiedrību dalībnieku lēmumu atzīšanu par spēkā neesošiem skata Jēgvas tiesa, bet Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesa tiek starptautiskajiem par intelektuālā īpašuma tiesībām. Savukārt vēl vajadzētu piestrādāt, piemēram, pie maksātspējas jomas – ir vērojami tikai atsevišķi uzlabojumi, bet būtu pastiprināt āpveišs uzmanību šīs jomas regulējuma uzlabošanai. Vairāku arī lievest advokātu procesu pirmajās divās tiesu instancēs.